

Dr. Milanu Adamiču v spomin

Z Milanom Adamičem sva bila kolega na univerzi dobrih deset let. Nihče od naju ni bil dete univerze, Adamič je prišel na univerzo potem, ko je sedem delal kot razredni učitelj na OŠ Frana Levstika, pet let kot šolski psiholog in pedagog na OŠ Franca Rozmana Stana ter 24 let kot pedagoški svetovalec na republiškem zavodu za šolstvo. Te izkušnje se vseskozi izražajo v njegovih pedagoških nazorih in tudi v raziskovalnem delu.

Ne glede na druge obveznosti je raziskovalno deloval skozi vse življenje. Tudi objavljaj je svoje pedagoške izkušnje in rezultate svojega dela, zato ima relativno obsežno bibliografijo. Škoda je, da ni poskrbel za vpise starejših objav v Cobiss, tako da biobibliografija

ni dostopna na enem mestu. Nedokumentirane so ostale tudi zanimive objave in vsaj nekatere velja obraniti pred pozabo. Tako tudi prvi njegov članek z naslovom *Otroci mojega razreda*, ki ga je objavil kot razredni učitelj na OŠ Frana Levstika. Članek je značilen zanj, saj pokaže, kako zgodaj je Adamiča potegnili vase socialna tematika v pedagoškem diskurzu. Zanimajo ga razlike v vedenju otrok z različnim socialno-kulturnim ozadjem in s tem povezani razlogi za večjo ali manjšo šolsko uspešnost otrok. Šola, kjer je učil, je v petdesetih in šestdesetih letih prejšnjega stoletja eksperimentalno uvajala enotno osemletko, preizkušala je nove učne načrte, in to okolje ga je očitno prepričalo o vrednosti enotne šole in nevarnostih diferenciacije, posebej zunanje. To bo osrednja pedagoška zgodba v njegovem življenju. Ob koncu šestdesetih, ko se začenjajo resne kritike enotne osemletke, je objavil članek *Ali je naša osnovna šola res Prokrustova postelja?* Besedilo je bilo uvod v naravnost legendarno javno polemiko z Janezom Svetino. Bili so to pravi dvoboji o položaju nadarjenih učencev z različno umerjenimi udarci. Spoštovanja je vreden Adamičev pogum v tej polemiki, s katerim je trdo branil svoje poglede v prid enotni šoli. Obramba šolske enotnosti tedaj ni bila več preprosta. Enotna osnovna šola je sicer imela podporo, a v strokovni javnosti, zlasti med psihologi, pedagogi in humanisti nasploh, so kar deževale obremenjujoče kritike. Posebej so odmevali očitki, da je šola uniformirana, da zanemarja nadarjene učence, da krči intelektualno ponudbo, saj z ukinitvijo nižje gimnazije odpravlja klasično gimnazijo, pouku klasičnih jezikov in kulture pa grozi popoln zaton kot dostojno nadomestilo. Ob vse tem pa ni dosegla pričakovanega cilja: večje šolske pravičnosti za otroke z družbenih obrobij. Adamič je na izkušnjah učitelja, ki je v eksperimentalni šoli očitno doživljal pomen načrtna skrbi za vse vrste učencev, kar potrjujejo tudi poročila o eksperimentu (Šegula 1964), v polemiki optimistično kazal, kako se enotna šola lahko organizira, da zagotavlja pogoje za uspešen razvoj vseh otrok in ne selekcionira tistih, ki za svoje neuspehe

niso sami krivi. Ob velikem osipu v osnovni šoli je Adamič iskal argumente za to, da enotno šolo predstavlja kot projekt humanosti.

V letu te polemike je že bil na Zavodu RS za šolstvo, najprej kot pedagoški svetovalec za izobraževalno tehnologijo, kasneje pa za osnovno šolo. Mogoče bo kdo pomislil, da je zagovarjal enotno šolo po službeni dolžnosti, a pogled na razvoj Adamičeve pedagoške zgodbe v naslednjih desetletjih do njegovih zadnjih objav izniči takšno domnevo. Iz osemdesetih let velja omeniti njegov delež v uredniškem delu pri pripravi ključnih programskih dokumentov za delovanje osnovnega šolstva: *Smernic za delo osnovnih šol* ter *Programa življenja in dela osnovne šole*. Tudi med službovanjem na zavodu je raziskoval svoje priljubljeno tematsko področje: s Pedagoško fakulteto v Mariboru položaj nadarjenih učencev, s Pedagoškim inštitutom pa pomen povratnih informacij v pouku.

Naj se vrnem k Adamičevi osrednji zgodbi. Izkušnje z enotno šolo, vprašanja pravičnosti in selekcije so pustila pečat tudi v razumevanju didaktike. Pojasnijo nam lahko sistem njegovih didaktičnih prioritet, da ima skrb za otroka prednost pred materialnim znanjem, humanost pred storilnostjo, solidarnost pred tekmovalnostjo in vzgoja pred izobraževanjem (Adamič, 2004). Nenavadno za nekoga, ki mu je osrednje strokovno področje didaktika. V polemiki z intelektualiziranim, storilnostnim konceptom didaktike je zasnoval pojem humanistični koncept didaktike: »[...] za nekatere pri nas je najbolj pomemben odnos med učencem in vednostmi, manj pomemben ali celo zanemarljiv pa odnos med učencem in učiteljem [...] takšna naravnost je v neskladju s humanističnim konceptom didaktike [...] ki se odpira k fenomenu vzgoje in jo tudi zanimajo nekateri specifični pojavi, na primer: kakovost medosebne komunikacije med učenci in učitelji, didaktični pomen razredne klime ter vloga pouka pri osebnostni rasti učencev v smeri samoaktualizacije« (Adamič 2001, str. 220).

Del zgodbe o diferenciaciji sva spisala skupaj, leta 1990 sva uredila knjižico *Učna diferenciacija v osnovni šoli*. Povod za to je bil praktičen. Kot pedagoški svetovalec je zaznal, da so osnovne šole na prelomu devetdesetih dokaj množično začele spontano organizirati pouk v homogenih oddelkih. Podporo so šole čutile v šolski politiki pomladnih strank, ki so se zavzemale za reformo osnovne šole po avstrijskem zgledu. Adamič zaznava, da to lahko ogrozi koncept enotne šole. Na pobudo Adamiča je Slovensko društvo pedagogov izvedlo serijo posvetov, ki se jih je udeležilo več kot 1500 učiteljev in ravnateljev po vsej Sloveniji. Društvo je pritegnilo k sodelovanju kolega Strmčnika in skupino praktikov (učiteljev in ravnateljev), ki so sodelovali z Zavodom RS za šolstvo. V tej strokovni zasedbi so bili udeležencem predstavljeni teoretični pogledi na različne oblike učne diferenciacije, njihove pasti ter konkretni organizacijski in izvedbeni modeli.

V času snovanja devetletke je bil Adamič, dosledno zvest svoji zgodbi, spet na okopih proti selektivni šoli, zlasti proti predpisovanju zunanje diferenciacije v 8. in 9. razredu ter proti nacionalnim preizkusom znanja. Razvijal in populariziral je povsem drugačne rešitve od uradnih. V resnici ni nasprotoval ne diferenciaciji ne nacionalnim preizkusom znanja, nasprotoval je namenom, s katerimi je eno in drugo uvajala šolska zakonodaja. Zavračal je, da bi zakon predpisoval zunanjo diferenciacijo v smislu trajnejše delitve učencev v skupine nivojskega pouka, in zagovarjal

možnost, da se vsaka šola sama odloči o tem, kdaj, kje in koliko naj bo skupnega oziroma ločenega pouka ter kako naj bo organiziran. Tej ideji se zakon o osnovni šoli dejansko približa leta 2006. Nacionalni preizkusi znanja pa naj bi po Adamiču služili le samoevalvaciji šol, ugotavljanju, ali šole dosegajo enakovredne standarde, ne pa ocenjevanju učencev in nabiranju točk za selekcijo pri vpisu v srednje šole.

V prispodobi bi lahko rekli, v šoli in ko gre za otroke, je za Adamiča »pravična selekcija« oksimoron, nerazrešljivo protislovje zaradi socialne pogojenosti vseh pojavov v šolskem polju. V tem je Adamičev pedagoški nazor radikalen in pomeni presečno linijo njegove zgodbe o humanističnem konceptu didaktike in šole. Mogoče je ta zgodba za koga kontroverzna, zlasti za okolja, ki, kot sam pravi, šolo prepuščajo pritiskom kapitala, storilnosti in tekmovalnosti.

dr. Zdenko Medveš

Literatura in viri

- Adamič, M. (2001). Predpostavke o neugodnih didaktičnih razsežnostih zunanjega preverjanja znanja v 9. razredu. *Sodobna pedagogika*, 52, št. 5, str. 216–217.
- Adamič, M. (2004). Smeri prenove osnovne šole in učiteljeva vloga. *Sodobna pedagogika*, 55, posebna izdaja, str. 182–193.
- Šegula, I. (1964). *Učni načrt osnovne šole v teoriji in praksi – rezultati petletnega preizkusa*. Ljubljana: Zavod za napredek šolstva.